

AANDENKEN GESCHRIFT DEUR JOHANNES DIEDERIK VAN DER MERWE (20.2.1885—20.12.1931)

Van mev. Christina Maria Smit, gebore Van der Merwe, het ek 'n sakboekie van haar vader ter insae gehad, asook toestemming om dit saam met die aantekeninge daarin, te publiseer.

Die aantekeninge handel oor die ervarings van Johannes Diederik van der Merwe, van Hooggelegen, vroeër distrik Bethlehem, tydens sy gevangeneming in die Tweede Vryheidsoorlog (8 Februarie 1902) en later as krygsgevangene in Indië, 'n tydperk van sy lewe waarin die geleentheid om aantekeninge in die vorm van 'n dagboek te maak, oorvloedig was en moontlik as welkome tydverdryf gedien het.

Die *Aandenken Geschrift* word hier letterlik oorgedruk om die volgende redes. Dit is van eersterangse geskiedkundige belang as vertolking van persoonlike belewenisse en indrukke in 'n kritieke tydvak van ons volksgeskiedenis, terwyl dit terselfdertyd die geestelike agtergrond van die Boerevolk uitstekend weerspieël.

Die aantekeninge is vanaf die eenkant in die sakboekie, formaat $4\frac{3}{4} \times 3\frac{1}{4}$ ", ingeskryf. Dit vorm die A-deel van hierdie artikel. Vanaf die agterkant in die boekie, is 'n kort opsomming (B) geskryf van die belangrikste datums, asook van besittings (C) voor en na die oorlog om aan te toon hoeveel skade daar gely is. Hierdie gegewens is waardevolle getuienis van die ekonomiese gevolge van die oorlog. Verder is daar 'n a-b-c lied (D) wat gedurende krygsgevangenskap deur 'n metgesel geskryf is, asook enige Boererate (E) vir siektes en kwale.

Van moederskant was Johannes van der Merwe 'n kleinseun van Anna Steenkamp (gebore Retief) die Voortrekkervrou wat ook vir die nageslagte 'n Gedenkskrif nagelaat het. 'n Geslagsregister is ook in die hande van die familie, dit word hier weergegee om perspektief te verkry op die herkoms en voorgeskiedenis van die families Hattingh en Van der Merwe, waaruit die skrywer spruit. Dit is effens aangevul uit De Villiers se *Oude Kaapse Familien*, waarmee dit ooreenstem (Deel I, p. 303).

Geen bevestiging kon verkry word vir die aantekening in die geslagsregister dat die stamvader Johannes Hendrik Hattingh met die dogter van Jan van Riebeeck getroud was nie. Ons het gehou aan die gegewens verstrekk deur De Villiers waarvolgens hy met Maria de Lanooi en Susanna Visser getroud was. Die familie-oorlewering verdien egter verdere navorsing.

Die familie besit ook 'n portret van Anna Steenkamp wat verskil van die portret deur die Natalse Pers in die Dagboek van Anna Steenkamp gepubliseer. Dit is blybaar op 'n later leeftyd, na die uittog uit Natal, deur R. Forbes, 'n fotograaf van Bethlehem, geneem. Hierdie portret is 'n belangrike vonds.

Dr. N. A. Coetzee.

Die skrywer van hierdie artikel sal graag enige verdere informasie in verband met die familie Hattingh se geslagsregister ontvang. — Red.

A. *Aandenken Geschrift*

Op de 4 Februarie 1908 vertrok ik en mÿn* zoon Johannes van huis om the flug voor de veiant en bÿ feltkornet J. Taljart gekomen synde heeft ons bÿ hem aangesluit ik en F. Roets met ons beesten daarbÿ was van mÿ 18 beesten en 6 ossen 6 koejen en 6 kalferen en besluit genoomen om ofer de taklÿn van Heilbron te trek o dien nag zal ik niet vergeet ons moes dien nag met de paardechomando saam trek de kalferen was al veel moeg en Johannes kon ook niet meer rÿ elkers moes ik terug om hem te soek en wÿ bleefen ten laas achter en F. Roets zeg mÿ dat ons achter hem moet aankom hÿ sal de chomando stop dat ons kan bÿ komen ons gaan nog en weinig voort toen bemerkte ik dat Johannes weg is ik zeg aan de vriende dat sÿ moet stop tot ik kom en terug gekeert hebben ik hoort de Flip roep naar my ik geef antwoord maar hÿ hoort mÿ niet en nog een weinig voortgereis te heben ontmoet ik Jo nog met de paarde ik was zeer verblÿd om de kind te krÿg en het nog veel geroep en geschreeuw ik hoor hem maar hÿ hoor mÿ niet en toen voortgaande om bÿ de beesten te kom en bÿ de plek gekomen sÿnde fonden wÿ hem daar niet en veel geroep hebbende hoorden wÿ niets ach was ik niet en de middel van de wereld ik wis niet waarheen want ik is de feld daar onbekend en besluit genoomende hebbende nog voort te gaan maar ik wis niet waar ik was en nog voort gaande tot eilandlaagte en door gegaan zÿnde draai ik uit aan de linkerhand van de drif op langs de spruit de paarde kon ook niet meer en daar gekomen zÿnde zaal wÿ maar daar af het was ook bÿna dag moeg en afgemat leg wÿ ons neder om te slaap schaars het hoofd nedergelegd hebben was ik aan slaap en ik weerd wakker toen was het net dat de dag lig en toen haastig opgestaan en de paarde tussen de walle weggesteek en vasebent toen maak ik Jo wakker en breng de konbers af onder de wal toen gaan wÿ weder leg de arme kind slaap haastig want hÿ was zeer moeg maar ik kon niet slaap toen de zon omtrend en halfuur op was zeg ik aan de kind dat hÿ hier moet blÿf leg tussen de biesen totdat ik kom en vandaar kroop ik lang de spruit op tot ik bÿ een bokopje uitkom klim ik daar uit en vandaar spioen ik maar bespeur niets van daar gaan ik naar een ander kopje en nog verder en verder maar bespeur niets toen keer ik terug en vont de kind nog slaapende toen maak ik de paarde los omtrend 10 of 11 uur zaal ik mÿn paard op om en entje te rÿ of ik tog iets kan zie. bÿ en verlate plaas gekomen vont ik daar veel rÿpe turksvÿgen en klein pers'ken aan van de bomen toen heef ik de dwars zak vol turksvÿgen gepluk het was al ko; wat wÿ dien dag heeft daar wÿ den voriege dag laas geeet h.æf toen besluit ik om daar te blÿ tot de volgende nag maar het is tog treurig om alleen in de wereld te wees en Jo wil ook naar liefs dat ons op zaal met en 2 uur zon besluit ik om maar op te zaal en deselfde pad terug te gaan wÿ zaalden toen op en trek terug me:en dat ik en de rigten van fegkop is was ik en de rigten van renosrivier toen den zon onder gaan kwam ik te renosrivier aan

* In die sakboekie word nie die letter ÿ of die ij vorm gebruik nie, maar 'n vloeibare tussenvorm. Vir hierdie besondere geval het ons aan die ÿ voorkeur gegee. (Red.)

wÿ gaan hem toen door en net aan oefter zei zaalden wÿ af en slaap dien nag daar dien volgende morgen vroeg zaalden wÿ volle moet op om nu reg uit ste pad te trek naar huis en nou moeten wÿ weer de rievier deer omdat hÿ met draaijes gaan en toen ik aan de andere draai van de revier kwam toen ik de wal uit kwam stop mÿ iemant en ik keek op wie het was en het is Taljart wat Broeder is het jÿ wat hier is en hoe gaan het ach sleg mÿn manne is uit elkander geschiet en dood. Ik was verbaas om het te hoor toen zeg hÿ ik moet niet hooger uitkom de feiant sal mÿ sien toen breng hÿ mÿ langs de walle af naar de mannen ik was seer verblÿd om de mannen te ontmoet maar en benoutheit om te hoor dat ons nog omring is Taljaart zeg aan mÿ dat zÿ 2 nagte probeer het om deur te gaan bÿ die spoor is een man dood en 2 gewond een lig een zwaar de 2 gewonde is Snr C Meijer L F Scheperse F Scheperse kwam

*Johannes Diederick van der Merwe op 71-jarige
ouderdom (1926).*

niet uit en veel is nog vermis van de manschape en nu Broeder wat zal ons doen is de vraag sommige zeg laat ons hulle schiet de ander zeg nee teegen die mag kan ons niet bestaan want waar men ziet ziet jÿ veiand nu moeten wÿ besluit wÿ besluiten dan om ofer te geef Broeder Roets en ik besluit met de andere Broeder om een verbont met de Heere te maak als hÿ ons verlos zal ons dien dag 8 Februarie 1902 de Heere vier tot en de jongste geslag o he was mÿn zwaarste dag wat ik op aarde had met de ofergave toen wÿ stil en bedaard om de ure na 'n paar gebede af te wag hooren wÿ hensop hensop en daar komen zÿ van ale kanten aan en ondersoeken ons zÿ hebben al mÿn geld genomen en mÿn kombers en daar worden wÿ aangejaag te voet van daar jagen zÿ ons tot fredefort en weer en ent terug terug destansie van 3 en half uur toen de son onder gaan slaat sÿ kamp op daar het nu de derde dag is dat wÿ laas gegeten het kan men wel self begrÿp dat men moet honger het toen weerd voor de gevangene een maager bees rib en blad voor gesmeit zonder vuur maak goet ik wonder mÿ of zÿ dacht dat wÿ honden zÿ een kas klinkkers weerd oop geslan het is al dat wÿ kon geniet zonder kobers de nag zeer vroeg en de volgenden morgen weerd wÿ opgeroep wagens weerd ingespan daar weerd 3 wagens toegestaan om op te rÿ nu naar Heilbron de 9 Fb kwam wÿ daar aan en dien afond bragt zÿ ons en de kamp van 32 dooren draade toen kreegen wÿ klinkkers en 2 man blekje flees en kombeersse daar wÿ niet een het de kombeersse was vol luise wÿ slaap dien afond daar en den volgenden morgen de 10de van de mant breng zÿ ons en de tronk tot den afond zoo moesten wÿ voorkom 10 en 10 na wÿ van alles onder vraag is of wÿ eenige beloftes wil belooft ik antwoord u kan my stuur zoover als u kan breng zÿ ons weer uit nadat wÿ daar moes zet zonder kos of water toen de son onder ging kwam wÿ weer en de kamp en toen worden ons namen afgelees en Johannes weerd van my gescheit ik het veel gepleit om hem weer terug te krÿg maar er was geen verhooring ik kon hem niet eens groet het was mÿ beter zwaar om de kind agter te laat maar ik beveel hem onder de hand van de liefe Heer dat voor hem zal zorgen den volgende morg vroeg als het nog donker was werden wÿ opgeroep om vort te gaan toen breng zÿ ons bÿ de trÿn en daar het ik F. Bevleng zÿ vrouw gevraag om de kind bÿ haar te neem zÿ was verblÿd om hem te krÿg en daar trek de trÿn op de 11 Fb. toen ons wegtrek singen de liefe zusters ons weeder sien weeder sien maar ik moet u zeg mÿn liefe kinderen dat mÿn hart verbrÿseld was want ik weet niet waar gaan ik heen en wÿ hooren hen ook niet meer en wÿ vaar heen zoo hebben wÿ de 12 Fb. aangekomen te bloemvontÿn en toen werd wÿ weer en een kamp geset van 22 dooren draade daar werden wÿ beter behandel daar bleeven wÿ toen 10 dagen toen weerd ons namen weeder af gelees om te vertrek op de 22ste Feb werd wÿ weer en de trÿn gestop en trok met ons op lÿn van transvaal en bÿ eilandsvontÿn gekomen zÿnde stopten zÿ ons daar en een ander trÿn op lÿn van Cjaalston daar hebben wÿ het bitter gehad tot 54 man stop zÿ ons en de kaale kool trokse het gaan toen aan regen en het reen 2 na gte en een dag en soo moesten wÿ dien

tjyd op jou hurken deurbreng opstaan niet of gÿ wort geschiet gÿ hoor gedurig de woord sit down sit down en als gÿ niet gou zet wort gedreig om te schiet zoo vertrok de trÿn de volgende dag maar nu tot waar gÿ hoor gedurig sit down sit down ons het hÿna gesterf van honger en dors de 5de dag is wÿ te durban aangekomen wÿ meende dat wÿ daar tog een rusten zal krÿg maar het was verbÿ na dat wÿ op tentoonsteling was weerd wÿ naar het schip gelÿd toen traaden wÿ op de stoomboot en stoom na de schip die Bavarian heten toen de boot vasgemaak was aan de schip trok zÿ ons 10 en 10 man i neen mand op de schip moeg en afgemat en waternat van de branders toen wÿ ingebragt weert plaats zÿ ons 18 man aan een tafel zoo als wÿ daar zitten leunen op de tafel met ons hoof vielen wÿ en slaap de 27 ste Feb. kom wÿ op die schip ik heb altoos

*Anna Elizabeth Steenkamp (gebore Retief), 1797-1891.
Skryfster van Gedenkskrif van wedervaringe tydens die
Groot Trek vanaf 5 November 1836 tot Mei 1843.*

gedag dat ons al zwaar gekreegen het met de oorlog maar nu kan men spreek van zwaar op de schip hoor gÿ net gepad gepad de mense stoot een teege nelkaar daar het onse kleederen nooit droog gewort aan onse lÿf nag en dag oo het was vreeselyk om in soo een smeldkroes te wees maar liefe kinderen voor ons reg en vryheit is het niette veel want het is alles de wil van onse verlosser de kos wort afgemeet voor elk een zoo dat de honger is verdween maar nog niet bekomts 6de Maart 1902 vertrok ons van durban op de groot ocieaan daar kan men Gods wonder sien er is 4 jonge mense dood op schip de masels was straf daar de schip seil tegen noordoos de 14 de dag en 14 nag kwam wÿ te bombaai aan daar gekomen zÿn heeft zÿ ons geseh zÿ dwingen ons om te perool van 1062 heb 172 geperool maar tot hier staat ons nog vas de 20 ste heeft ons te bombaai aangekomen toen zet zÿ ons weer op de trÿn en met ons 5 dagen tot waar wÿ afklim van daar moeten wÿ te voet gaan zoo als ik hoor is 45 mÿl India is geen mooi land de rievriere is verschrikelyk groot maar laag van walle en ook geen water en kuile eennige heb ik gechat op duizend tree en ook nog meer hier is geen gras op de feldde die ze het van foer gesaaide is veel de beesten lÿk niet na ons beesten zÿ is meer op een wilt dier zÿ noemen het waterbuffels ik heb self gezien dat zÿ en de water leg als de zon warrem wort zÿ het bÿne geen hare de schapen is swart en de meeste bok is ook swart met groot staarte de feld is bedek met bosse struike op een afstand siet men een berg of rand en als gÿ daar kom is het santheufels of rante het is schoon grond het schÿn mÿ of het gedryfde grond is wÿ hebben nu 5 dagen met voet afgeleg het iz hart om te loop met de honger maag gÿ krÿg soo men dat men niet kan voel dat gÿ gegeten heb het gaan maar hart om te leewe al de werk wort gedaan met 2 ossen voor een schotskar en dan zet de dryfer nog op de osse sen nek onse reis was met kemelen en karren om ons goet te vervoer de kemelen kniel neer dat ons de goet kan oppak ach maar het is een gekermen en gebrul tot men klaar met pak heb gras wat men hier ziet is deselfde dek gras wat en Affrieka is en dan is hetook zeer min de aarde is kaal geen loopende water ziet men hier het reegen hier bÿna nooit enkilde malen reegen het het is maar een armoedig land ik dink veel aan snit affriekaa daar is alles en ofervloed en hier vergaat men van honger kakie is te sleg om ons kos te geef als men niet een anne heeft kreeg men honger een koek kost een anna

8 April 1908 Kakie wel ons omkoop voor kos en geld om te perool maar hÿ is laat zoo als ik hoor heb 2 perool geneem het is vandag 9 April 2 maanden en 1 dag dat ons op weg is en is vandag op de bestemde plaats gekomen zÿ noemen het de koel kamp 6 dagen heeft het ons gekost met de voet tot hier liefe kinders als men gedenk hoedat kakie ons land verniel heef kan gÿ verbiterd wees teegen hem en hoe zal men hem nog trou sweer als men parool dan sweer gÿ dat niet weer tegen hem zal feg en geen kominikasio met andere ofer oorlogsake denk daaraan hoe dat de geldsugten ons vee vermoord heeft bÿ duisende schapen op een hoop vermoord het en hoe dat hÿ onse huizen verbrand heef en onse kerken

verbrand heb en dorpen verniel heef hoe zal men nog zoo een laage goud dors nog trou sweer dat zÿ verre van mÿ om dat te doen

de deel van asiea waar ons hier is is en berg achtige streek de bergen sÿn kaal zonder hout of gras het reegen hier veel maar het gebeur min aan de feld moet men het zeg men siet geen gras op de feld hier is veel ongedierte elk afond kan men de jakhalse hoor schreeuw rond om de kamp hetis hier reg kout het is nabÿ de ÿsbergen de ÿsbergen zÿn gedurig wit van sneeuw nu wil zÿ weer dat ons trouw belooft dat ons niet zal wegloop

14 April 1902 de 14de heeft ik en de hospitaal gekom de 18de is de koors gebreek de 21 heeft ik de hospitaal virlaat met groote blÿdschap dat ik weer herstel ben door de goetheit de Heere 23 April 1902 is ik geent ach de gebeden klink dag en nag tot de Heere het is als het waare of de Heere zÿn aangesege voor ons verberg maar de Heere kent zÿn tÿd om ons te verlos op zÿn tÿd zal hy ons verlos uit deze jammer en elende ach liefe kinders men kan deze leeven nie beschrÿft het is een leeve van suchten en verdriet ach wat een blÿdschap zal het tog wees als wÿ weer elkander ontmoet met leeven en gesontheit de schaapen leek veel op en bok zÿ hebben lang oore en sonder hoorens als zÿ de kop laat sak dan sleep de oore op de grond het is een aardigheid om de kleine schaapen te sien met de groote oore zÿ is meestal wit met swartkoppe lange grove wol waar de arme diere van leef weet ik niet hier is geen gras en dan wort sÿ nog vasegeker waar dat men sit is gesaaid tot op de toppen van de bergen zÿn bewoond en besaai waar grond is te vinden is de bewooners van de land zÿn zeer armoedig en teen reg alles is ook maar duur India is maar een treurig land tot de kraaijen lÿd honger en di kuiekendief die is hier veel

alle sogens en is afons moeten wÿ rouw kool staan en nag en dag is spies en geweer rond om ons buiten de dooren draat denk hoeveel troepen dat nodig had oo engeland gÿ heb 3 mal 100/52 1000 troepe noodig gehad en gÿ kon ons niet alger fang de namen van de stasies bombaai khandwi karonda talbahat jansie sonages amen umbala (mÿl van dreeban tot kakool is 8 100/31 meanmereg lahore waserabat krÿla

hier is niet nadere vogels dan kraaijen en kuiekendiefe sÿ is soo hongereg dat zÿ de kos uit en man sen hand neem een man staat nog en kÿk naa zÿn kleint stukje fleis en daar grÿp de fogel het uit sÿn hand toen heb hÿ niets want het was al wat hÿ gekrÿg heb de kraaijen zÿn hier kleinder als en ons land maar de kuiekendief is grooter en veel meer de kraai is ook veel en zÿ zÿn ook makker wat zÿ wort niet gehinder zÿ komen tot en de huisen by de koelies hier is ook veel wit kraaijen voor ons boere is zÿ bevrees het is nou de hart van de somer hier en india het is vandag de 21 ste van My en het is waremder als en die son by ons is

ach liefe kendere het is en bitter leeve als en mens verlang naar zÿn dierbare en zÿn vaderland en hÿ kan daar niets aan doen ons is als presonier binnen duwele dooren draat en nog met spies en geweer

op de 24 mÿ heb ik vernomen dat Piet gevallen is op de 28 Februarie 1902 my tweede seun

op de 2 Junie is ons de blÿde bootschap van vrede en ons land verkondig en al de krÿgsgevangene heb een gedenkteeke opgerig met die geleegenheit is geles psalm 95 en 96 gezongen psalm 146 1 en 2 vers en Gesang 49 vrs 1 en Gesang 180 de 3 vers en Psalm 134 de laaste vers tot een gedenkteeke tot onse verlossing

o maar liefie kinderen van dien tÿd af is ons nog in een persbank het is nu 3 maanden dat ons gepers wort het is swaar en bitter om ver van jou land en dierbare te verkeer maar het is hart om daar aan te denk om jou land folk af te sweer en vry te wees maar ach het is een bittere tÿt om door te breng maar hoe swaar en bitter dit is vertrouw ik nog op mÿn God dat hÿ ons kan verlos het is waarlÿk een smeltkroes de ofent wort nog elken dag 7 maal heeter gemaak als julle niet teeken zal julle grafplaats hier wees in Kakool ach liefie kinders het is net zoo als of gÿ geblendoeek is naar de galg ons weet niets hoe dat het is als gÿ de oog op God niet hou dan moet gÿ wankel maar de Heere geef my nog gedurig krag om nog te volhart om te zien wat de einde zal wees maar ik hoop tog niet om beschaamd uit te komen want de Heere zeg die volhart tot de einde toe die zal zalig wort. liefie kenders de gedagte van india zal ik nooit vergeeten zoo lang ik leef maar mog de Liefie Heer ons help om de worstelstrÿd te strÿden het is nu en strÿd om te staan en de flag op te hou daar ons nu geen kans heb om de posisie te verlaat als toen ons nog met de vuurwapen geveg heb wanneer het onfeilig wort de positie te verlaat en een ander te neem nu ons geen kant dan alleen op de Heere te vertrouw dat hy ons staande hou het is tog of de Heere met ons is

wÿ staat gereed om te vertrek op de 4 Deesember 1902 vertrok ons uit kakools kamp met groot gejuig en dankbaarheid voor de verloseng uit deze kamp die nooit zal vergeeten wort van de gevangene voor hun reg en vryheit de naam des Heere zÿ geloof de naam des Heere zÿ gedenk voor die verloseng 2 dagen hebben wÿ het afgeleg van Kakool tot naar sinopdat stasie het is 52 mÿl en dit en 2 dagen de voeten was erg seer van de loop van de krÿgsgevangene hÿ rawal peindie hebben wÿ 4 dagen vertoef en vandaar hebben wÿ te Muimeer 2 dagen vertoef op kakoolkamp op die dag van 15 April

Oo engeland denk tog niet dat gÿ de almagtigste is onse God is almagtiger dan gÿ denk gÿ dat onse God ons verlaat heeft heb gÿ het tog mes al vertoef hÿ hÿ kend zÿn tÿd en hÿ kom gewes al zeg gÿ de Boerenland sal ons krÿg tog sal de Heere het niet toelaat al heb gÿ ons land soo verwoes tog help het jou niks

Oo engeland roem tog niet op jou mag de Heere zÿn almag is sterker dan gÿ hetis voor de Heere maar een werk en gÿ is tenonder oo wat een schande is het voor die groot brietanja om zÿn gehele mag te gebruik om die klomje Boere te vang en hÿ kan hulle niet alger en de hande krÿg schande der schande is het voor die groote soo genaamde beschaafde engeland en nu wil gÿ dat mense een eerewoort geef van getrouwheit wie

kan het doen daar gÿ ons ontrouw en trouweloos behandelt heeft denk er aan hoedat gÿ ons behandelt heef daar wÿ tog voor ons reg en freiheit staat en gÿ voor goud en gelddors soo de Heere vergelde u en beloon u voor uwe trouweloosheit oo engeland denk er aan hoe veel vrouwen en kenderen dat gÿ al naar de eeuwigheit heb gebragt gÿ moet tog weet dat de groote Heer hun geschrei hoor van de kleinste tot de grootsch toe

oo engeland denk hoeveel troepen dat gÿ noodig gehad heb voor ons die sleg tagtig duisend was daar heb gÿ 3 maal 100/62/1000 troepe voor gestuur is het niet een groote schande voor u daar gÿ zoo rÿk en stêrk is en hoeveel hensoppers en kaffers dat gÿ teegen ons opgemaak heb schande der schande voor u en dat gÿ voor geef van beschaaftheit om kaffers tegen ons op te maak engeland gÿ kan ons niet kos geef zoo als het behoort denk hoe veel vet schaapen dat gÿ op een hoop vermoort heb hier in india moet ons maager fleis eet men verworg bÿna daaraan en de vette en gesonde diere moes zoo in ons land vergaan wat gÿ daar vermoor heb engelsman jou leker leewe is ook uit want net waar dat julle gekom heb was alles en ofervloed julle kon maar net slag en eet alles wat jou hart begeer farkens of ganse of hoeners eende net wat gÿ begeer groente van eenig soort wat gÿ wil heb maar nou is jou leker leewe uit gÿ heb ons wel verwoes maar gÿ zal hetook voel de Heere zal het u vergelde hÿ seh mÿ komt de wraak toe ik sal het vergelden

op de 13 Deesember 1902 dien dag heb de vogel de vleis uit mÿn hand genomen met de loop van de eene tent na de andere

18 Deesember is ons en de fort gesloten met groote en hooge muren gebout abbetnaga ahlnagafort hier kan niemand uit komen de poort word gesloten hek van de kamp word ook gesluit de fort is na schaten 600 treeden door hÿ en de rond gebouw na schaten is de muren van 20 tot 30 voeten hoog en 20 wÿt de kamp van dooren draat en het midden men ziet niets meer dan delug als gÿ wel uit gaan moet gÿ teeken zÿ hebben ons eene verlosseng aangeboden die niet wellende aanneemen verwagten wÿ eene betere verlosseng

liefe kenderen lees hebreen 11 verssen 35 tot 40 kan u zien wat onse verwagten is wÿ verwagten ook eene beter verlosseng gelyk als de vrouwen die hunne kenderen uit de dooden verkreegen hebben och op mÿn hoofd water ware ik sou mÿn folk bewenen ofer de groote smeltkroes waar 7 zÿ is als de Heere ons niet krag geef moet ons bezwÿk maar hÿ is getrouw die het belooft heeft om ons te versterken voor flees en bloed is het onmogelyk om te volhart maar bÿ de Heere is krag

op de 27 Deesember is ons afonds bÿ elkander geroep die de eet of dekkelatatie teekent kan ofer 23 dagen naar afrika gaan maar ons is tog niet sprenghaasen die met lamp en landtaren geschiet moet word

1903/1 Januarie en het afond wou kakie een vertonen met vuurweppen maak maar hÿ het maar een uur geduur toen was zÿn vet op het is belaggelyk een propate vuurwerp duur tog bÿna den gehele nag en kan het niet eens een uur houw en toen wort ons geseg die wel uit gaan met en eshort en toen op de 2 Januarie op de morgen staat de eshort klaar

met 10 lanssiers om de boere te ontvang en daar kom niet een wat wil uitgaan soos moes sý terug gaan met hun spies en geweer daar het nu al 7 maande vrede is moet ons nog onder spies en geweer gaan als kwaaddoenders of moordenaars

op de 3 van Jan 1903 heb hier weer een liedait pampier bom gebars en de kamp maar heeft tog geen man bezeert

wý worden gepers al is het tot de laaste droppel bloed tot en offer gafe maar wý wilen ons land en regereng getrouw blyf tot de bitterste einde toe met de hulp van onse God

op de 30 Januarie 1903 heb oom engelsman weer een bom gemaak alle poengeng is aangewent om de Boere te laat teeken zý hebben hot en haar geslengert maar het is verniet de Boere staat nog vas met de hulp van den Heere kaki is tog laat om teegen de Heere te strýd want het is de Heere die ons tog help en de krag geeft om te volhart en dezen betteren strýd

B

Ingeplak op die agterblad Calendar for 1901 (Made in Germany)

Calendar for 1902 (Made in Germany)

Verdere aantekeninge

op 8ste februarie gevang

11den heilbron

12 op Bloemvontein

22 van bloemvontein

27 op Schip

April 6 vertrek

20 te bombaij

22 afgeklem

24 Juni agter geblý te Jansie

27 afgeklem van de treijn

30 te voet weg

4 April te Abatelbaltha aangekom

9 te Koelkraas aangekom

C

mýn beziten was gewees voor de oorlog J. D. v.d. Merwe

127 beesten

50 paarden

450 schaapen

300 saken mielies

de aanteel van de beesten was gewoonlyk 20 tot 30 kalferen en een jaar schaapen van 150 tot 200 en een jaar (dit is de rente van 3 jaar die achter is) 20 paardenfeulens en een jaar

schaade die is

van beesten is 90

schaade van schaapen is 600 paarden is 60

bokwagen kompleet 2 karren bokie en tendkar kompleet

huisraat van eenige soort op de dorp en plaats en van eenige soort gereetschap

D

het a-b-c-lied

a is alfred milner gouwerneur van transvaal
 b zÿn de boeren die hem daar uit zal haal
 c is crisjan de Wet waar hÿ vecht val altÿd bloed
 d is dupetasie die wonderlÿk goet werk doet
 e is engeland met al haar heerlÿk pracht
 f zÿn de fortten met groot kanonnen macht
 g zÿn de goutvelden van zuit africa
 h zÿn de helden die de kakis daar uit zal ja
 i is interventie die nimmer plaats zal vind
 j is Judasberg zoo erg brits gezend
 k zÿn die kakis bÿ lÿdismith vas gekeer
 l is dai longtom die hin zoo heef beseerd
 m is martiennis Steÿn de help van de Wet
 n is natal door ons boeren om gezet
 o is oranje vrÿstaat mooije vlag
 p is paul kruger die de kakis zoo lekker uit lacht
 q is de kwessie tussen engeland en transvaal
 r is ons regeering die de glorie zal behaal
 s is souvereneteit over ons gehele land
 t is transvaal die de conventie heef verbrand
 u is de uitlander die schreet voor franchis
 v is de vrede it well be so nace
 w is waarschÿnlÿk het einde niet ver af
 x bÿn zekere boeren die met de kakis sameblaft
 y is de ÿver waar mee men oorlog voert
 z zÿn zaken en eiropa zoo beroemd

einde

is geschrÿfen van P. A. Hetzel op Kakool 1902 in india 18 November.

E

Kanker plÿster

1 leepel stokhollemteer

1 leepel geelwas

1 leepel bokvet

1 leepel terpentÿn

opwarem as gesmelt en na het afgekoel is den

1 leepel harpÿ

1 ÿjer geel

de ÿjer en harpÿs gelyk roer tot het kout is

Zout op brandewÿn 3 maal per dag te drenk na het eeten en goede zoopje ver romatiek voor een werk middel

romatiekkuur

1 bottel goede brandewyn

1 leepel stokhollemteer

1 leepel kamfer

1 leepel duiffelsdrek

1 flesje hofmansdropels

om te drink 1 leepel met 2 leepels water 2 maal per dag en met dezelfde smeer op die pyn

1 flesje klordydyn op een fles jenhefer goet voor informasi en voor roematiek 3 maal per dag

een medel vir doofheit

neem een roleiservarkje haal de benegoet uit en braai het geheel in een pan en dan giet de olie af en gooi daarvan in de oore

oogen salf

poormans friend in de hoeke van de ogen en wyneg zet en op de lede smeer

(Sien bladsy 67 vir Geslagsregister.)

BOEKE ONTVANG VIR BESPREKING

Auerbach, F. E., The Power of Prejudice in South African Education, pp. XII, 144, R2-50. A. A. Balkema, Cape Town, 1965.

Bergen, Peter, Die gevleuelde slang, pp. 144, R1 50. Human en Rausseau, Kaapstad, 1965.

Brookes, Edgar H. and Webb, Colin de B., A History of Natal, pp. 371. University of Natal Press, 1963.

Bulletin van die Suid-Afrikaanse Vereniging vir die bevordering van Christelike Wetenskap, jrg. 1, nr. 3, Nov. 1965.

Collier, Joy, The Purple and the Gold. The Story of Pretoria and Johannesburg, pp. 186, R3-25. Longmans, Kaapstad, 1965.

Gwyn, W. B., The Meaning of the Separation of Powers, Tulane Studies in Political Science, Vol. IX, p. 159. Fl. 10.80. Tulane University, New Orleans, 1965, Martinus Nijhoff, The Hague, 1965.

Hattersley, A. F., Convict Crisis and the Growth of Unity, pp. 142, R2-20. University of Natal Press, Pietermaritzburg, 1965.

Laslett, Peter, The World we have Lost, pp. XVI, 280, 35/-. Methuen and Company Ltd., London, 1965.

Tredgold, Arderne, Village of the Sea, The Story of Hermanus, p. 168, R2-50. Human and Rousseau, 1965.

Van Jaarsveld, F. A., Die verlede spreek, pp. 62, 65c. Voortrekkerpers, Johannesburg, 1965.

illem van der Merwe
land aan Kaap 1660

Schalk van der Merwe, geb. 13.8.1673
geh. Anna Prevot, wees-
meisie van Amsterdam

David van der Merwe,
geb. 2.10.1707 te
Drakenstein
geh. Hendrina Horzel,
hertrou Sophia Janse van
Rensburg

Willem Karel van der
Merwe, geb. 19.1.1755
geh. Anna Magdalena
van der Merwe

Willem Karel van der
Merwe, geb. 1.1.1886
geh. Margaretha Johanna
de Wit

Christiaan Pieter van der Merwe, gebore 17.2.1814
Wagenmakersvallei, oorl. 1893 Aasvoëlkrans,
Bethlehem.

Johannes Diederik van der Merwe, geb. 20.2.1855;
oorlede 20.12.1931. Skrywer van Aandenken Ge-
schrift.

Johannes Hendrik Hat-
tingh. Kwam uit Deutsch-
land (Spijer) en trouwde
met stamouers in Suid-
Afrika

geh. 19.1.1098 Maria de
Lanooij, hertrou Susanna
Visser, de dochter van
Jan van Riebeeck* (Gou-
verneur) volgens familie-
register.

Christiaan Hattingh,
gedoop 5.6.1718

geh. 8.10.1747 Anna du
Buisson (Anna Catharina
Basson)

Johannes Dewald Hat-
tingh, ged. 14.3.1762.
Burger te Stellenbosch

geh. 9.2.1783 Susanna
Elizabeth Viljoen

Johannes Dewald Hat-
tingh, gedoop 24.2.1793,
oorlede tydens die Groot
Trek op 23.7.1838

geh. Anna Elizabeth Re-
tief (1797-1891) (later
gehuud Steenkamp).
Skryfster van Gedenkskrif
Dogter van Francois Re-
tief, broer van Piet Retief.

geh. Martha Elizabeth Maria Hattingh, geb. 22.10.1818

geh. Maria Salomina Slabbert, geb. 27.3.1856;
oorlede 29.3.1909.

Christina Maria van der Merwe, gebore 1.9.1898.
Geh. Cornelis Janse van Rensburg;
hertrou Willem Adriaan Smit.

Volgens D. B. Bosman se Geslagsregister in sy boek Johanna Maria van Riebeeck is hierdie aantekeninge in die familie-
register nie moontlik nie.
Gehuid Maria de Lanooij en Susanna Visser volgens De Villiers se Geslagsregister Oude Kaapsche Familien.